

SÜNNİ SİYASAL DÜŞÜNCENİN GELİŞİMİ

Demokratik Hilafete Doğru*

Ahmet el-Katip bu eserinde, Hz. Muhammed'in vefatından sonra ilk halife olarak seçilen Hz. Ebu Bekir'den son halife kabul edilen Osmanlı Halifesi Abdülmecid'in halifeliğine kadar geçen sürede halifeliği, halifelikle yönetilen devletleri kronolojik biçimde işleyerek, halifeliğin *dini* ve *siyasi temellerini*, süreç içindeki gelişimini, değişimini altı (6) bölüm ve bir (1) ekte onu edindir.

Amacı, öncelikle bir yönetim biçimi olarak hilafetin temelini, dini saiklere mi yoksa örfe ve sivil bir uygulamaya mı dayandığını sorgulamaya çalışmaktır. Bunun için önce geçmiş uygulamaları inceler, ardından bu konudaki yeni düşünceleri ortaya koyar.

Birinci bölümde yazar, Müslüman toplumda *yönetim tartışmalarının* nasıl ortaya çıktığını, nasıl şekil aldığını, Hz. Peygamber'in ölümünden sonra halife seçimlerini ayrıntılı bir biçimde bizlere sunar. Bu dönemde Peygamber'in arkadaşlarının her halife seçiminde farklı usuller kullandığına dikkat çeker.

İkinci bölümde ise, halifeler dönemi sonrasında hilafetin nasıl *saltanata* dönüştüğü tarihi sürecini gözler önüne sermeye çalışır. Gerek Emeviler, Abbasiler ve gerekse hilafetle yönetilen diğer devletlerde, hilafet konu edilirken oluşturulan ve duruma göre sürekli değişen (siyasi etkenlere bağlı olarak) dini temel ve gerekçeleri gözler önüne serer. Yazar böylece, tarihi süreç içinde hilafet denilerek saltanatın nasıl meşrulaştırıldığını ve bu yönetim tarzının dini hükümmüş gibi kabul edilip, bağlayıcılığının ve sorgulanamazlığının Müslüman toplumda siyasi bir *düşünce kültü* olarak nasıl yerleştiğini açıkça sergiler.

Üçüncü ve dördüncü bölümlerde yazar, hilafetle ilgili dini gerekçelere ve temellendirmelere ayrıntılı olarak girip irdelemeler yapar. Bilhassa bu konuda nakledilen hadisler konusunu ele alır: Bütün sahabenin adalet sahibi olduğu düşüncesi... Hadisleri rivayet edenlerin güvenilirliğini ve hadis metinlerinin yeterince tenkidinin yapılmamış olması neticesinde zayıf ve asılsız nakillere dayanarak icmalar oluşturulmuş ve bazı anlayışlara dayanak kılınmıştır. Bu hususlara bir örnek olarak, bütün bu yönetimler "Allah'ın takdiridir, bunları Allah istedi, bizler de yapıyoruz." diyerek süreç içindeki meşru göstermeleri burada anılabilir. Ahmet el-Kâtip, sadece geçmişteki saltanatın çöküşünü sorgulamamakta, aynı zamanda yönetim biçimimizi nasıl oluşturacağımıza cevap aramaktadır.

'Sünni Siyasi Düşüncenin Hilafetten Demokrasiye Doğru Gelişimi' adlı altıncı bölümde ise, İslam coğrafyasında tanınan pek çok düşünürün (Abduh'dan Mevdudi'ye, Ebu Zehra'dan Yusuf el-Karadavi'ye kadar...) hilafetten demokrasiye dönük

düşüncelerine ayrı başlıklar altında ve eserlerinden alıntılarla yer verilmektedir. Müslümanlar açısından yönetimde toplumun seçimi (biatı) önemli ise bunun demokratik yollarla da gerçekleştirilebileceği, Müslüman kültürü'nde hilafetin dayanağının ve uygulamalarının özde *sivil* olduğu, dini temellerinin olmadığına ilişkin çok tartışmalı bir sonuca ulaşılmak istenmektedir.

Ayrıca kitabın ek bölümünde yazar, günümüzde hilafetin savunuculuğunu yapan Hizbu't-Tahrir'in önde gelen şahsiyetleri ile görüştüğünü belirtmekte ve bu hareketin açmazlarını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak yazar, “Onların işleri aralarında müşavere iledir.”(42/38) ayeti gereğince, adaleti gözeten ve toplumun seçimine (biatına) dayalı yöneticinin (halifenin), görev süresinin ve yetkilerinin belirli ve sınırlı olduğu, denetlenebildiği, yani dini bir temele dayandırılabilir demokratik bir hilafet öneriyor. Öneri tartışmayı kaçınılmaz kılmaktadır.

Gülsüm KOCAKAYA

* A. el-Katip, *Demokratik Hilafete Doğru*, Ankara: Mana Yay., 2010, I – XII + 484 s.